

Sygn. akt III AUa 1766/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2012 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu Wydział III

Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jacek Witkowski
Sędziowie:	SSA Elżbieta Kunecka SSA Jarosław Błaszczak (spr.)
Protokolant:	Karolina Sycz

po rozpoznaniu w dniu 23 lutego 2012 r. we Wrocławiu

sprawy z wniosku E. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

przy udziale zainteresowanych: (...) Sp. z o.o. w K. i (...) Sp. z o.o. w C.

o ubezpieczenie społeczne i wymiar składek

na skutek apelacji E. P.

od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu

z dnia 13 września 2011 r. sygn. akt V U 1036/11

oddala apelację.

UZASADNIENIE

E. P. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z dnia 15 marca 2011 r. określającej wysokość składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych oraz Fundusz Pracy w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą na łączną kwotę 17. 855, 84 zł.

Wyrokiem z dnia 13 września 2011 r. Sąd Okręgowy w Opolu odwołanie to oddalił i zasądził od wnioskodawcy na rzecz strony pozwanej kwotę 2.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Rozstrzygnięcie to Sąd oparł o następująco ustalony stan faktyczny:

E. P. prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą.

Należność z tytułu nieopłaconych składek z tytułu prowadzenia przez wnioskodawcę pozarolniczej działalności gospodarczej za okres od stycznia do września 2006 r., od stycznia do grudnia 2007 r. oraz od stycznia do grudnia 2008 r. na ubezpieczenie społeczne wynosi 16.549,63 zł, natomiast na Fundusz Pracy - 1.306,21 zł.

W dniu 1 stycznia 2006 r. E. P. zawarł z reprezentowaną przez Prezesów A. R. i A. D. prowadzącym działalność gospodarczą (...) s. c. z siedzibą w C. umowę o pracę nakładczą. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Nakładca powierzył wykonawcy prace polegające na przygotowywaniu, kopertowaniu, adresowaniu i wysyłce materiałów reklamowych dostarczonych przez Nakładcę. Strony określiły, że w okresie trwania umowy o pracę nakładczą wykonawcy przysługuje wynagrodzenie za wykonana pracę obliczone według stawki jednostkowej, która wynosi 3,50 zł brutto za skompletowanie i wysłanie jednej przesyłki reklamowej. Strony określiły minimalną miesięczną ilość pracy w wysokości 145 kompletów reklamowych. Umowa przewidywała, że praca wykonywana będzie przez wykonawcę z materiałów zapewnionych przez nakładcę z wykorzystaniem narzędzi będących własnością wykonawcy i wykonywana będzie przez wykonawcę w dowolnym miejscu i czasie. Wykonawca zobowiązany był rozliczyć się z pracy wykonanej w danym miesiącu do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego poprzez dostarczenie nakładcy raportu z wykonanej pracy. Za wykonana pracę wykonawca otrzymał wynagrodzenie obliczone wg stawki jednostkowej, wypłacone w terminie i w sposób ustalony w regulaminie pracy nakładczej. Nie wykonanie pracy w ilości w/w nie musiało skutkować rozwiązaniem umowy.

Wnioskodawca dokonał wyboru tytułu ubezpieczenia wynikającego z wykonywania pracy nakładczej.

Wnioskodawca realizował zawartą z (...) S.C. w C. umowę o pracę nakładczą w okresie od 1 stycznia 2006 r. do 28 lutego 2009 r.

W okresie tym prowadził jednocześnie działalność gospodarczą. W okresach od stycznia do września 2006 r., od stycznia do grudnia 2007 r. oraz od stycznia do grudnia 2008 r. wnioskodawca nie naliczył i nie zadeklarował składek na ubezpieczenie społeczne oraz Fundusz Pracy z tytułu prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.

W tym czasie wnioskodawca wykonywał pracę nakładczą i osiągał z tytułu tej pracy miesięczny przychód w kwocie 28 zł miesięcznie. Miesięcznie sporządzał 8 - 10 kompletów reklamowych. Wynagrodzenie odbierał osobiście w C..

W dniu 15.03.2011 r. ZUS Oddział w O. wydał decyzję, na podstawie której określił wymiar składek wynikający z ustaleń kontroli na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Pracy w łącznej kwocie 17.855,84 zł, w tym składki na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych: za miesiące styczeń 2006 – wrzesień 2006, styczeń 2007 – grudzień 2007, styczeń 2008 – grudzień 2008 w kwocie 16. 549, 63 zł, a składki na Fundusz Pracy: za miesiące styczeń 2006 - wrzesień 2006, styczeń 2007 – grudzień 2007, styczeń 2008 – grudzień 2008 w kwocie 1.306,21 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione.

W ocenie Sądu zebrany w sprawie materiał dowodowy wykazał, że umowa zawarta w dniu 1 stycznia 2006 r. pomiędzy E. P. a współnikami spółki cywilnej (...) s.c. – (...) Sp. z o.o. z siedzibą w C. oraz (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. zawarta została dla pozorów i jako taka była nieważna, a tym samym nie mogła już od samego początku wywołać zamierzonych przez strony skutków prawnych, w tym w sferze podlegania ubezpieczeniom społecznym. Realizowany faktycznie wymiar pracy i uzyskiwane z tego tytułu wynagrodzenie w daleko idący sposób odbiegały zarówno od założonego w zawartej umowie o pracę nakładczą jak i od wymaganego przepisami regulującymi tego rodzaju umowy kwoty wynagrodzenia, tj. połowy minimalnego wynagrodzenia. Zaskarżona decyzja jest zatem prawidłowa.

Apelację od wyroku sądu Okręgowego złożył wnioskodawca, zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na przyjęciu, że:

- wnioskodawca zawarł umowę o pracę nakładczą z zamiarem nie wykonywania określonej w umowach minimalnej ilości pracy i uzyskiwania w ten sposób co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia za pracę, podczas gdy w rzeczywistości wykonywał pracę z całości przekazanego mu przez nakładcę materiału, jednak ilość dostarczanego

miesięcznie materiału nie pozwalała na osiągnięcie przez niego co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia za pracę - na co Odwołujący się nie miał żadnego wpływu;

- stronom zawartej umowy o pracę nakładczą przyświecał jedynie zamiar uzyskania drugiego tytułu podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu, a w rezultacie możliwość wyboru ubezpieczenia, a nie zamiar zawarcia i faktycznej realizacji umowy, która była zawarta dla pozorów, podczas gdy w istocie zamiarem Odwołującego się było uzyskanie dodatkowego źródła zarobkowania, bowiem z prowadzonej działalności gospodarczej uzyskiwała niewielkie dochody;
- wnioskodawca się nie był zainteresowany dodatkowym zarobkowaniem w ramach pracy nakładczej, podczas gdy dochody osiąmane przez niego z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w zestawieniu z jej obciążeniami uzasadniały poszukiwanie dodatkowego źródła zarobkowania.

Ponadto wnioskodawca zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego poprzez ich niewłaściwe zastosowanie - art. 83 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że zawarta umowa o pracę nakładczą była zawarta jedynie dla pozorów, co skutkuje jej nieważnością, a także błędną wykładnię § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz.U.76.3.19 z późn. zm.), jak również naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną i wybiórczą ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, stojącą w sprzeczności z zasadami doświadczenia życiowego.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie wniesionego odwołania i stwierdzenie, że E. P. za miesiące 06.2006 - 09.2009 roku oraz 01.2007 - 12.2008 podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę nakładczą zawartej z płatnikiem składek (...) S.C. z siedzibą w C., oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie a podniesione w niej zarzuty nie są trafne, bowiem sąd I instancji wydał wyrok zgodny z obowiązującymi przepisami prawa i na podstawie prawidłowo ustalonego stanu faktycznego.

Spór w sprawie ogniskował się wokół problemu, czy w przypadku zbiegu tytułów ubezpieczenia społecznego osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą, która winna opłacać składkę na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od kwoty deklarowanej, nie niższej jednak niż 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale /art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych/ a która zawarła umowę o wykonywanie pracy nakładczej, osoba ta może na swój wniosek, dobrowolnie zmienić tytuł ubezpieczenia / art. 6 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej/ i opłacać składki, których podstawę stanowi przychód z pracy nakładczej /art. 18 ust. 1 ustawy/ bez względu na wysokość uzyskiwanego z tytułu tej pracy przychodu. Dodatkowo zauważyć trzeba, co podkreślał apelujący, że obowiązujące przepisy nie ustanowiły w przypadku pracy nakładczej obowiązującego minimum ustawowego podstawy wymiaru składek z wybranego albo zmienionego tytułu ubezpieczeń. W każdej indywidualnej sprawie będącej przedmiotem rozpoznania należy przy tym wziąć pod uwagę całokształt okoliczności ustalonych w postępowaniu dowodowym. W szczególności należy mieć na względzie, aby orzeczenie sądu wyłączające stronę z ubezpieczenia społecznego zapadło w sytuacji, w której Zakład Ubezpieczeń Społecznych udowodnił okoliczności przemawiające za takim rozstrzygnięciem.

Z mocy art. 58 § 1 kc nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy, chyba, że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Przepis ten zakreśla granice swobody umów określone w art. 353¹ k.c. a ich naruszenie prowadzi do skutku określonego w art. 58 § 1 kc. Pojęcie ustawy obejmuje przepisy rangi ustawowej, ale także akty wydane na podstawie delegacji ustawowej. Wobec uchylecia art. XVI Przepisów wprowadzających k.c. nie mogą być uznane za przepisy w rozumieniu art. 58 k.c. akty niższej rangi, pozbawione umocowania ustawowego / uchwały, zarządzenia, instrukcje/. W tym więc zakresie zarzuty apelującego są bezpodstawne, bowiem rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą

jest aktem obowiązującego prawa wydanym na podstawie delegacji ustawowej - zawartej w art. 303 k.p. Stosownie do § 3 ust. 1 rozporządzenia w umowie strony określają minimalną miesięczną ilość pracy, której wykonanie należy do obowiązków wykonawcy. Minimalna ilość pracy powinna być tak ustalona, aby jej wykonanie zapewniało uzyskanie co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia określonego przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej na podstawie art. 77⁴ pkt 1 Kodeksu pracy, zwanego dalej "najniższym wynagrodzeniem". Zgodnie natomiast z § 3 ust. 2 - jeżeli praca nakładcza stanowi dla wykonawcy wyłączne lub główne źródło utrzymania, ilość pracy powinna być tak ustalona, aby jej wykonanie zapewniało uzyskanie wynagrodzenia nie mniejszego od najniższego wynagrodzenia.

Skutek nieważności łączy się także z oświadczeniem woli złożonej drugiej stronie za jej zgodą dla pozoru /art. 83 § 1 k.c./. Złożenie oświadczenia woli dla pozoru oznacza, że osoba je składająca nie chce aby powstały skutki prawne jakie prawo łączy z oświadczeniem, albo chce wywołać inny skutek niż wynikałoby to ze złożonego przez nią oświadczenia.

Ustalenie pozornego charakteru zawartej umowy przynosi skutek w postaci jej nieważności. Spór w sprawie przeniesiony więc został na grunt przepisów o wadach oświadczeń woli. Jednak w tym miejscu Sąd Apelacyjny zaznacza, że w pełni akceptuje stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 9 stycznia 2008 r. sygn. akt III UK 75/07, w którym Sąd Najwyższy przedstawił pogląd, że choć prawidłowe ustalenie pozorności umowy zwalnia od wskazywania jakie zasady współżycia społecznego umowa naruszała /art. 58 § k.c./ to zachowanie polegające na oczekiwaniu pełnej ochrony ubezpieczeniowej przy opłacaniu składek w kwotach po kilka złotych miesięcznie /co wynika z przychodu/ narusza wszelkie nazwane i nienazwane zasady współżycia społecznego. Wymieniono tu: zasadę równego traktowania ubezpieczonych, zasadę solidaryzmu ubezpieczeń społecznych, zasadę ochrony interesów i niepokrzywdzenia innych ubezpieczonych, elementarne zasady uczciwego obrotu prawnego.

Podzielić więc trzeba pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w cytowanym powyżej wyroku, jak też w orzeczeniach cytowanych w uzasadnieniu Sądu Okręgowego, że tylko taka praca nakładcza, w której strony uzgodniły i realizowały rozmiar wykonanej pracy nakładczej w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę jest prawnie doniosła. Pozorna umowa o pracę nakładczą, na podstawie której jej strony nie miały zamiaru i nie realizowały konstrukcyjnych cech tego zobowiązania dotyczących takiego właśnie rozmiaru wykonywanej pracy – nie stanowi tytułu podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym osób wykonujących pracę nakładczą.

Jeżeli umowa o pracę nakładczą jest zawarta przez przedsiębiorcę w sposób pozorny, a składki ubezpieczeniowe liczone są od wynagrodzenia niższego niż połowa płacy minimalnej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma prawo odmówić objęcia korzystniejszym ubezpieczeniem chałupniczym /tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2008 r. sygn. akt III UK 73/07/. Nie można natomiast podzielić poglądu wyrażonego w uzasadnieniu odpowiedzi na odwołanie co do generalnego braku możliwości dobrowolnego, na wniosek, podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z innego tytułu w przypadku wcześniejszego podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Dokonując zatem oceny zarzutów zawartych w apelacji, w szczególności naruszenia prawa materialnego przez przyjęcie, że umowa zawarta między wnioskodawcą i zainteresowanym była czynnością pozorną, a także zarzutu naruszenia prawa procesowego – art. 233 § 1 kpc, należy ocenić te zarzuty jako nieuzasadnione.

Zasada swobodnej oceny dowodów, wyrażona art. 233 § 1 kpc stanowi, że sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Granice swobodnej oceny dowodów może naruszyć tylko dowolna ocena, sprzeczna z zasadami logicznego powiązania wniosków z ustalonym stanem faktycznym lub doświadczeniem życiowym. Sądowi Okręgowemu takiego zarzutu uczynić nie można. Oceniając bowiem materiał dowodowy dokonał prawidłowej jego oceny. Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że strony zawarły umowę jedynie formalnie a realizacja ich zobowiązań przebiegała w sposób, który miał jedynie uwiarygodnić pozory wykonywania umowy i wywołać mylne przekonanie organu rentowego o zawarciu i realizacji umowy o pracę nakładczą. Należy mieć na względzie, że czynność prawna wywołuje skutki nie tylko w niej wyrażone, ale również te, które wynikają z ustawy i zasad współżycia społecznego /art. 56 kc/ a w umowach badać należy raczej,

jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu /art. 65§ 2 k.c./. Słusznie podkreślił sąd I instancji takie elementy jak: postanowienia umowy, z których wynikało, że strony z góry wskazywały, iż nie wykonanie pracy w ilości uzgodnionej nie będzie skutkowało rozwiązaniem umowy, praktycznie znikomy wymiar wykonywanych czynności, faktyczna wysokość osiąganego wynagrodzenia, okres trwania umowy. Słusznie też ocenił te elementy jako świadczące o woli stron nakierowanej na opłacenie przez wnioskodawcę znacznie niższych składek na ubezpieczenia społeczne

Wszystkie te okoliczności potwierdzają ocenę umowy zawartej między E. P. a (...) S.C. w C. i wskazują, że słuszne jest stanowisko sądu I instancji iż w rozpoznawanej sprawie nie ma zastosowania przywilej wynikający z art. 6 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia apelacji i z mocy art. 385 kpc orzekł jak w sentencji.

R.S.